

Középkorvizsga az újszegedi strandon

Egykori és mai tanáraink

Beszélgetés Szegfű László tanszékvezetővel

– *A kíváncsi történészhallgatók kedvéért, legyen szíves, ossza meg velünk, hol teltek gyermekévei, és hogyan került a történettudomány közelébe? Mikor került a JGYTF Történettudományi Tanszékére? Mióta a tanszék vezetője?*

– Igazán boldog gyermekéveim, amelyeket fel sem tudok idézni, olyan korán voltak, Kolozsvárhoz kötődnek. Sajnos, apámat a tordai harcokban agyonlőtték, mi pedig anyámmal menekülni voltunk kénytelenek. Így kerültem vissza Bajára, ahol általános és középiskolámat végeztem.

Kiváló történelem- és irodalomtanáraim voltak, különösen szívesen emlékszem vissza osztályfőnökömre, Rajkay tanár úrra, aki orosz tanított, de ha jól viselkedtünk, rengeteget mesélt a két világháborúról és orosz hadifogságairól; történelemtanárunk, Albert Sándorné pedig ókori és középkori eposzok mesészerű elbeszélésével kötötte le figyelmünket. Középiskolában az irodalmat a rendkívül felkészült (később főiskolánkon is oktató) Keszthelyi György, a történelmet pedig az ifjúságtörténeti kutatásairól közismert Gergely Ferenc oktatta. Nem tudtam választani, melyikük bűvkörében folytassam tanulmányaimat. A helyzetet egy roppant egyszerű módszerrel oldottam meg: jelentkeztem önkéntesnek a folyamórséghez.

Akkoriban ugyanis legvonzóbb pályának a tengerészkedés tetszett, kishajóvizsgám,

rádiós vizsgáim voltak, csak hajózási előtanulmányom és leszolgált katonaidőm nem, amit pedig a Duna Tengerhajózási Rt. megkövetelt pályázóitól. Ha sikerült volna, két legyet ütök egy csapásra. Még sorozás előtt alibiből, hogy családomat megnyugtassam, jelentkeztem a Szegedi Egyetem Gyógyszerész Karára, ahova pechemre vagy szerencsémre fel is vettek. Tanáraim rábeszélésének engedve a sorozásokig (akkoriban október végére estek) bevonultam az egyetemre kipróbálandó a felsőfokú diákéletet. És mivel a hadsereg, félreértve önkéntesi szándékom, tűzértishti iskolára sorozott volna, inkább maradtam az egyetemen. De ha már így kellett döntenem, valami testhezállóbbat kerestem: átvételem kértem a bölcsészkarra, francia-történelem szakra,

nem fogadtak, így a következő évben latin-történelem szakosként funkcionáltam, hogy aztán végül történelem-olasz szakon fejezzem be tanulmányaim.

Valójában csak az egyetemen köteleztem el magam a történetkutatásra, elsősorban *Kristó Gyula* barátom rábeszélésének engedve, akinek első tanítványi garnitúrájába tartoztam. A középkorászokodást *Karácsonyi Béla* szakmai irányítása mellett kezdtem, akivel szerzőtársak maradtunk, egészen haláláig.

Végzésem után a JATE Központi Könyvtárában dolgoztam néhány évet, ahol vi-

szont a reneszánsz kor kiváló ismerője, *Kulcsár Péter* volt a főnököm. Ekkoriban figyelt föl munkásságomra *Klaniczay Tibor* akadémikus, akitől olyan megbízásokat kaptam, amely végérvényesen meghatározta további működésem. A főiskolára 1973-ban kerültem át, így tehát elhárult minden akadály történeásszé válásom előtt.

Korábban (1969–1973) oktattam ugyan a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem szegedi kihelyezett tagozatán magyar gazdaságtörténetet, 1969-ben le is doktoráltam, a főiskola mégis tanársegédi statusra vett fel. Persze végig kellett járnom a hivatali számlárlétra minden fokát, míg kandidátusi védésem után főiskolai tanárrá ki nem neveztek. Dr. Nagy István tanszékvezetőm lebetegedésekor (1989) először megbízott tanszékvezető lettem, majd az ő nyugalomba vonulása után kineveztek.

– *Melyik a kedvenc korszaka, manapság milyen témában kutat a tanár úr?*

– Azt hiszem, magától értetődő, hogy ilyen idős korban már mindenkinek az a kedves témaköre, amelyről azt hiszi, hogy a legjobban ért hozzá, esetemben tehát a középkor, ezen belül értelemszerűen a magyar középkor. Szívesen foglalkozom emellett vallástörténettel és néprajzzal is, amelyek hajdani szellemi életünk kutatása szempontjából számos támpontot nyújthatnak. És természetesen nem maradhat ki e sorból a heraldika sem, mint kényszerűen megtanult, de aztán annál szívesebben művelt szakterület. Manapság a számos kisebb felkérés és megbízás mellett a legnagyobb, hogy sajtó alá rendezzem *Szent Gellért Deliberatio supra hymnum trium puerorum* című nagyszabású teológiai értekezésének kritikai kiadását és magyar fordítását, amelyet még Karácsonyi professzor úrral készítettünk, s amelyet az államalapítás millenniumának díszes könyvsorozatában kívánnak most megjelentetni. A másik nagy kihívás, amelynek meg kellene felelnem, egy heraldi-

kai kiállítás forgatókönyvének és látványtervének az elkészítése, amelyet szintén a millennium örvéen kívánnak a külföldi magyar követségeken bemutatni. Természetesen be kell fejeznem azt a Gellért-monográfiát, amelynek kiadásához az OTKA nyújtott támogatást. Ugyanakkor szeretném tető alá hozni regionális és helytörténeti szakírnnyunk tantervét, programját és bizonyos általam fontosnak ítélt jegyzeteit.

– *Okozhat-e gondot, vagyis milyen problémákat vet fel a történelem tanszéknek az Universitasba való integrálódás?*

– Minden elhamarkodott döntés, hebehurgya reform problémát okozhat. A magyar oktatási rendszer felépítése ugyanis a rentabilitást szolgálta, azt a célt, hogy mindenki meg tudjon felelni azon szakma elvárásainak, amelyen működni kíván. Ha ez az új elképzelés bevezetésre kerül, azt hiszem, a madáchi falanszter víziója válik valóra a székláb-esztergályozásra ítélt Michelangelókkal. Mi egyébként fel vagyunk készülve a közös tevékenységre, ugyanis már több mint fél évtizede egyeztetettük képzési terüvünket, tantervünket, óra- és vizsgatervünket a JATE történeti intézetével. Problémát csupán a közelmúltban eléggé át nem gondoltan ránk oktrojált kreditrendszer jelent, ugyanis előfordulhat, hogy ugyanazon tantárgyból, ugyanazon tanárnál, ugyanazon felkészülés és követelményszint teljesítése után a mi hallgatónk csak feleannyi kreditet kaphat, mint egyetemista társa. (Ezért én ezt a ki nem érlelt, bolsevista intézet-hierarchiában gondolkodó rendszert a magam számára csak „kretén rendszernek” szoktam nevezni.)

Az összevonásokkal kapcsolatos handabandázást persze nem hiszem el. Azt már megtanulhattuk a Rákosi-érában, hogy mit jelent a racionalizálás. (Akkor „racizásnak” mondták.) A cél világos: az állam ki akar vonulni az oktatás finanszírozásából. Az összevonás természetesen a „párhuzamossá-

gok megszüntetésének” hamis jelszavával nem takar mást, mint az állami felsőoktatás leépítésének tervét. Míg nekünk azt szajkózták, hogy sok a pedagógus, ezért kell a beiskolázás keretszámát és a tanári létszámot radikálisan csökkenteni, addig rendre megengedték, hogy egyházi és magán intézmények alakuljanak. Azt hiszem, ehhez nem kell kommentár.

A másik alapvető kérdés: az elképzelt „polgári Magyarországon” ki számít majd polgárnak? A politikában unalomig hangoztatott frázisok ugyanis egy meg nem határozott kategóriát favorizálnak. Ki a polgár? Az újjgazdag, a nagy vagyonnal rendelkező le egészen a paraszt „pógárokig”, avagy a kukát túró nincstelen, a munkanélküli nyomorult vagy az agrárproletár is beleértendő? Csakhogy a „polgár” szó fogalma nem takarja a „nép” fogalmát, és ebben az esetben esélyegyenlőségről, jogegyenlőségről beszélni maró ironiával lehet csupán. Ez esetben „kiművelt emberfők sokaságának” képzése nem jelent többet, mint a széles néptömegek amerikanizált elbutítását, politikailag jól manipulálható masszává alakítását. Ehhez pedig felesleges a felsőoktatás: mint tudjuk „Burundiában” nincs is ilyen, mégis „jól megvannak”. Aki fizetőképessé lesz, az tanulhat külföldön vagy itthon. Lehet, hogy ez tizenötmillió magyar lesz?

– *Politikai rendszerek jönnek-mennek. Sikerülhet-e a Történettudományi Tanszéknek ezeken felülemelkedni és rátermett történelemtanárokat képeznie?*

– A különféle politikai kurzusok történelem-interpretációja – ritka kivételtől eltekintve – mindig hamis, saját érdekeiket próbálják a köz érdekeként artikulálni, s ehhez kell példátartat mellékelniük egyben azt is involválva, hogy ők a nép boldogulásának letéteményesei s ehhez ők és csakis ők rendelkeznek a bölcsék kövével. Régi alkimista ítélettel élve: aki aranycsinálást ígér ezüstöt akar lopni. Történészhallgatóinkat

mindenekelőtt a források feltétlen tiszteletére neveljük, aztán a kemény forráskritika eszközeinek becsületes használatára, az információk állandó szembesítésére, hogy az esetleges csapdákat elkerülhessék. Úgy gondolom, ha ezek után olyan szerzők munkáit adjuk a kezükbe, akiknek emberi tisztességéhez kétség nem férhet, kialakul bennük a reflex az igazság felismerésére. És még egy! László Gyulát idézem, amikor azt mondom, hogy egy nemzet megítélésében legjobb vezérlő kalauz, ha a köznép, az egyszerű emberek sorsát kísérik figyelemmel.

– *Végül megkérném a tanár urat, elevenítsen fel egy, az Ön számára kedves tanszéki anekdotát!*

– Rengeteg történetet lehetne mesélni, de tekintettel kell lenni az emberek érzékenységre (ma úgy mondanánk „személyiségi jogaira”), így hát megpróbálok olyan eseményt felidézni, amelyben csak a közvetlen szereplők ismerhetik fel magukat.

Kezdő koromban történt, hogy egy napra a nyári vizsgaidőszakban nem volt vizsgám. Mivel a feleségem kötött munkaidőben dolgozott, így gyermekeim (akkor még csak két leányom volt) nyári pesztrálása reám hárult. El is határoztam, s örömben a kollegákkal is közöltem, hogy holnap a két csemetével a strandra megyek.

És lőn. Amint a gyermekmedence szélén ültem, lábam lógattam a vízbe, figyeltem örömködő leányaimat, s közben-közben el is sandítottam más irányba is, egyszer különös kompánia ötlött szemembe. Egy csoport araszolt a napozók között lépdelve, kerengve libasorban felénk. Elöl egy nyakigláb fickó haladt, fürdőnadrágja hónaljban erősen vágott, mögötte egy szovjet mintájú kebeldús hölgy közeledett alig fürdőruhában, majd egy férfiú két háromszögre hajtott és oldalt összecsomózott kendőben, őt egy Népszabadságba csomagolt ifjú követte, a következő egy csodálatosan vasalt, csipkés, ünneplő blúzba és egy minősíthetetlenül

fakó, egykor mustársárga alsóba öltözött leányzó volt. A sor oszlopos tagja egy fekete elvtárs-klottgatyában közeledő koma volt, mögötte egy napszitta vörös-kék, vízszintesen csikozott fürdőruciban görgő széle-hossza nő lépegetett, majd egy gyanúsán eredeti alsóneműnek tűnő lila bikinis fehér-nép következett, aztán egy sörpocakos manusz, akinek ványadt és feslett, kirojtosodott szélű gatyáját foszladozó kócmadzag tartotta a hasa alatt. Aztán egy leány ismét, akinek keblét egy középuitt megcsomózott kendő fedte, alsója pedig egy férfire szabott fecske volt. Nem ragozom tovább, P. Howard alias Rejtő Jenő fantáziáját messze meghaladó gyülekezet volt. És, mint említettem, kitartóan felénk haladtak. Csak az utolsó pillanatban esett le a tantusz: Te jószagú Úristen, ez egy levelező tagozatos csoport!

Ők voltak. Akkoriban ugyanis az ún. levelezőnapokat hétfőre és csütörtökre helyezte a Tanulmányi Osztály, de ezekről csak a hallgatókat értesítették, a tanárokat nem. Nekiünk bent kellett ülnünk nyolctól kettőig, ha volt vizsgázó, ha nem. Nos, ez volt a helyzet kulcsa: én a strandra mentem, a levelezők a tanszékre. Titkárnőnk, hogy probléma ne adódjon belőle, titkon elárulta, hogy hol találhatnak meg. Jöttek. Ám a fürdő portása éppen el volt foglalva, és az egyik öltözős gyerek, aki mellesleg fürdőru-

ha-kölcsönzéssel is foglalkozott, az üzletmenet fellendítése érdekében elhitette velük, hogy „belépés csak fürdőruhában!”. Az sohasem derült ki, hogy a vakszerencse hozta össze így szerelvényeiket vagy maguk is törekedtek küllemük dekoratívvá tételében, tény azonban, hogy láttukra az egész strandoló közönség pukkadozott a röhögéstől.

Amikor előadták érkeztiük okát, próbáltam kitérni, hogy a gyermekeimre kell felügyelnem stb. Ők azonban nem tágitottak, közölték, hogy az éppen nem vizsgázók vállalják a dajkaságot. Letelepdedtek körben a főre, büféből kölcsönzött számológéculákra kerültek a tételek, szalvétára íródtak a teljesítmények. Késő délutánra mindegyikük sikeresen átesett a vizsgán. A férfiak a sörös pult felé tájékozódtak, a hölgyek a vízbe vetették magukat. Ekkor derült ki, hogy a lila bikinis hölgy nem fürdőruhában van, ugyanis a vízben áttetszővé vált szerelvénye olyannyira, hogy csak a Népszabadságát kölcsönadó ifjú áldozatkészségének köszönhetette, hogy ki tudott mászni a medencéből.

Csodálatos volt a naplemente, csemetém a vattacukrot kenték hősiesen magukra, magam egy lángost majsoltam, és a sör habjába bámulva merengtem milyen is egy főiskolai oktató békés, derűs, nyugalmas szabadnapja.

